Bogusław Dopart

Szkice pigoniowskie

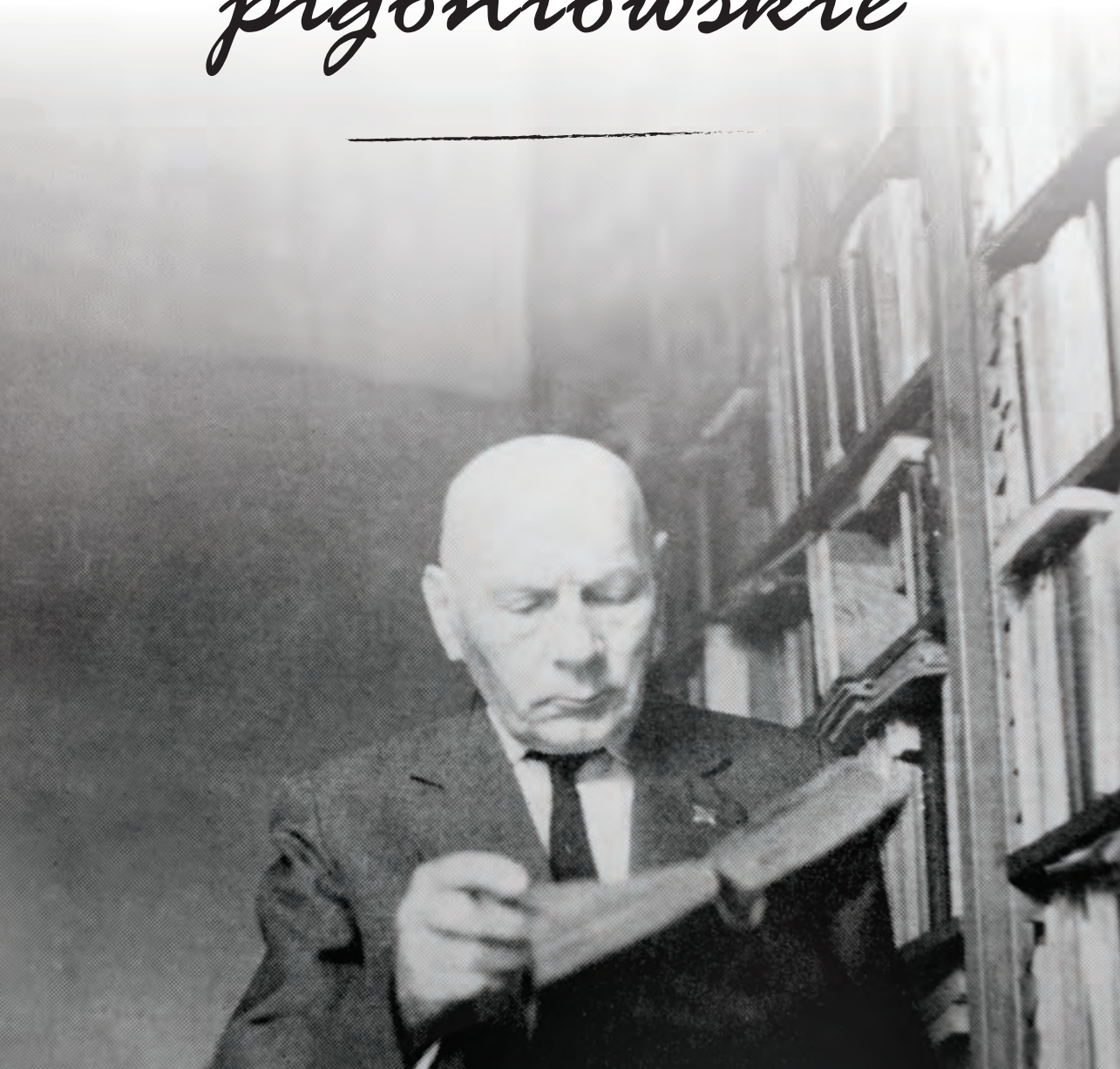

Szkice pigoniowskie

BOGUSŁAW DOPART

Szkice pigoniowskie

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA Sp. z o.o. Kraków

Kraków 2023

Bogusław Dopart
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
https://orcid.org/0000-0002-0263-9057
boguslaw.dopart@uj.edu.pl

© Copyright by Bogusław Dopart and Księgarnia Akademicka, 2023

Recenzent
prof. dr hab. Janusz S. Gruchała

Opracowanie redakcyjne
Magdalena Gibiec

Projekt okładki
Hanna Kiszka

ISBN 978-83-8138-175-8 (druk)
ISBN 978-83-8138-294-6 (PDF)
https://doi.org/10.12797/9788381382946

W grafice na okładce wykorzystano reprodukcję fotografii autorstwa Jerzego Borowca, umieszczoną w książce *Stanisław Pigoń. Człowiek i dzieło*, red. H. Markiewicz, M. Rydlowa, T. Ulewicz, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1972

Publikacja dofinansowana
przez Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego
oraz Towarzystwo Wspierania Nauki, Oświaty i Kultury na Podkarpaciu

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl
https://akademicka.pl

Spis treści

Słowo wstępne 9

I. Człowiek nauki i uniwersytetu 11

Żak, uczony, siewca wiedzy. Stanisław Pigoń na Uniwersytecie Jagiellońskim 13

Stanisław Pigoń – pisarz 29

Stanisława Pigonia zmagania z *Dziadami* 49

Pan Tadeusz do użytku szkolnego i powszechnego. (Kilka myśli o edycjach popularnych Stanisława Pigonia, Konrada Górskiego i Zofii Stefanowskiej) 57

Stanisław Pigoń jako wydawca dzieł wielkich humanistów 75

Stanisław Pigoń o Mickiewiczu – człowieku i twórcy 83

Ziemia krośnieńska Stanisława Pigonia. Motywy regionalne i dziedzictwo etosowe 99

II. Wśród dziedzin Pigoniowskiej problematyki badawczej 113

Mickiewicz wciąż pisze! O nieznanym liście wieszcza 115

Zygmunta Glogera *Rok polski w życiu, tradycji i pieśni* 121

Chłopski poeta-ludowiec. O dorobku wierszopisarskim Jana Myjaka 137

„[...] stamtąd drogi wychodzą, bo tam serce świata". O antologii Jerzego Pleśniarowicza *Wiersze z Rzeszowskiego* 151

Wielkie tematy polonistyki krakowskiej (od Michała Wiszniewskiego do Juliusza Kleinera) 163

Bibliografia 175

Nota bibliograficzna 185

Summary. Essays on Pigoń 187

Indeks osobowy 189

Franciszkowi Tereszkiewiczowi
na jubileusz koleżeństwa i przyjaźni

Słowo wstępne

Kończąc 18 grudnia 1968 roku wzruszającą kodą swój wnikliwy tekst o *Stanisławie Pigoniu jako uczonym*, poświęcony ostatnim chwilom pracy naukowej Uczonego, Kazimierz Wyka wyraził życzenie: „Oby wokół Jego dorobku i Osoby nigdy nie nastało milczenie". Okazało się to pragnienie szczęśliwym proroctwem. Pigoniowskie rocznice, także niedawne pięćdziesięciolecie śmierci Profesora z Komborni, nie przemijają bez echa ani na uczelniach krakowskich, którym służył swą wyjątkową wiedzą, ani w podwojach odrodzonej po roku 1989 Polskiej Akademii Umiejętności. Imię wielkiego mickiewiczologa brzmiało w krośnieńskiej wyższej uczelni od początków jej istnienia – sam należę do tych jej współpracowników, którzy mogą ów fakt poświadczyć.

Książka niniejsza zaczęła kształtować się przed wieloma laty dzięki pamiętnym konferencjom polonistycznym w Krośnie. Przybrała ona kształt zbioru szkiców o Stanisławie Pigoniu jako człowieku uniwersytetu i pisarzu, przede wszystkim zaś mickiewiczologu, interpretatorze arcydzieł poety i znawcy jego biografii. Druga część tomu to cykl pięciu prac niżej podpisanego w obrębie problematyki naukowej szczególnie bliskiej Uczonemu. Prace te stanowią *pendant* wobec dorobku Pigonia z zakresu biografistyki i edytorstwa mickiewiczowskiego, wiedzy o kulturze tradycyjnej i o piśmiennej literaturze ludowej, problematyki regionalnej, wreszcie z dziedziny historii literatury i polonistyki uniwersyteckiej. Jak się wydaje, trudno o bardziej przekonujący dowód, że dorobek naukowy Pigonia pozostaje żywy i inspirujący.

Jeśli wolno mi na koniec wyjawić także osobiste powody trwałego zainteresowania osobą i twórczością Stanisława Pigonia... Moja miejscowość leży nieopodal Komborni, a choć nie jestem w ścisłym sensie współpowietnikiem Uczonego, jego wieś pozostawała w zasięgu pieszej wycieczki uczniowskiej z Woli Jasienickiej (miejscowości *notabene* odnotowanej w Pigoniowym pamiętniku z czasów młodości). Kult uniwersytetu, który wyniosłem z domu rodzinnego, splatał się od początku z pełną respektu wiedzą o Profesorze z Komborni. Wreszcie jako student polonistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim mogłem identyfikować tę przestrzeń przy Gołębiej 20, którą przed laty Pigoń zagospodarował i uświetnił swą dydaktyką. Gdy Jego śladem wszedłem na dobre i złe w labirynt mickiewiczologii, raz po raz sięgałem do inspiracji

autora *Formowania „Dziadów" części drugiej* czy monografii *Pan Tadeusz*. Osiągnięcia i dylematy Stanisława Pigonia ułatwiły mi niezwłoczne i pokorne przyjęcie do wiadomości, uznanie z największą wdzięcznością, że jestem w swych badaniach, według powiedzenia Bernarda z Chartres, jak karzeł na ramionach olbrzymów.

Niech ta książka będzie choć w części spłatą długów, które zaciągnąłem u Profesora z Komborni.

Bogusław Dopart
Kraków – Wola Jasienicka, w lipcu 2023 roku

I

Człowiek nauki i uniwersytetu

Żak, uczony, siewca wiedzy

Stanisław Pigoń na Uniwersytecie Jagiellońskim[1]

I

Przemawiając na uroczystości odnowienia swego doktoratu 24 listopada 1964 roku, mówił Stanisław Pigoń: „Dzieje się to w auli tej czcigodnej naszej Matki. Przyszedłem do niej przed sześćdziesięciu prawie laty, tak po trosze jakby śladem Grzegorza z Sanoka, jako żak średniowieczny, mając za wyposażenie całe prawie wyłącznie garnuszek żakowski. I tu, w tej uczelni, znalazłem wszystko. Znalazłem opiekę, znalazłem naukę, więc nic dziwnego, że po Rodzicach moich mieszczę ją na drugim miejscu w sercu moim, w mojej dziedzinie wdzięczności"[2]. W podniosłej chwili Jubilat ogarniał wspomnieniem studencką młodość, badawcze nadzieje i pasje oraz trudy nauczyciela akademickiego, któremu przyszło przez pół wieku „siać ziarno wiedzy" i być wychowawcą „tragicznego pokolenia młodzieży". Mówił z bólem: „Ten dorobek mój – siewcy, nauczyciela, w ogromnej mierze zmarnowany tragiczną dolą narodu i tej generacji"[3].

---

1 Pierwodruk tekstu został opublikowany w 1998 roku; zob. B. Dopart, *Żak, uczony, siewca wiedzy. Stanisław Pigoń na Uniwersytecie Jagiellońskim*, [w:] *Podkarpackie spotkania. Literatura – Język – Kultura*, t. 2: *Inteligencja południowo-wschodnich ziem polskich*, red. H. Kurek, F. Tereszkiewicz, Kraków 1998.

2 *Przemówienie prof. Stanisława Pigonia na uroczystym odnowieniu doktoratu w dniu 24 listopada 1964 r.*, [w:] S. Pigoń, *Wiązanka historycznoliteracka. Studia i szkice*, Warszawa 1970, s. 367. Wypada mi podkreślić, że koncepcja tego studium biograficznego ściśle wiąże się z faktem, iż konferencji naukowej, na którą zostało ono przygotowane, towarzyszyła uroczystość nadania imienia Stanisława Pigonia Kolegium Nauczycielskiemu Języka Polskiego w Krośnie. Nowy układ narracyjno-biograficzny obejmuje tu fakty na ogół już znane, choć nie na takim tle i nie w takiej „personalistycznej" intencji przedstawiane. Najwięcej skorzystano z następujących opracowań: Z.J. Nowak, *Stanisław Pigoń*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 26, z. 108, Wrocław 1981, s. 207-215; J. Starnawski, *Kronika życia i działalności Stanisława Pigonia*, [w:] *Stanisław Pigoń. Człowiek i dzieło*, red. H. Markiewicz, M. Rydlowa, T. Ulewicz, Kraków 1972, s. 401-447; *Dzieje Katedry Historii Literatury Polskiej* w *Uniwersytecie Jagiellońskim. Zarys monograficzny. Księga zbiorowa*, red. T. Ulewicz, oprac. M. Chamcówna i in., Kraków 1966 (rozdziały autorstwa Józefa Spytkowskiego i Tadeusza Ulewicza).

3 *Przemówienie prof. Stanisława Pigonia…*, s. 369.

Nie cała droga uniwersytecka Stanisława Pigonia przebiegała w przestrzeni krakowskiej *Almae Matris*. Uniwersytet Jagielloński to początek i lwia część tej drogi, aż do kresu, był wszelako w biografii uczonego najpierw epizod poznański, następnie dziesięcioletni okres służby nauce polskiej w Wilnie, a po wojnie wykłady w krakowskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej (1946-1951). Przypomnijmy zatem pokrótce fakty poprzedzające powrót Pigonia do Krakowa i okres trzydziestoletni pracy dla uczelni macierzystej; przywołajmy zwłaszcza lata wileńskie, bez których uniwersyteckie *curriculum vitae* uczonego byłoby rażąco niepełne.

Po raz pierwszy w roli pracownika uczelni wyższej występował Pigoń w roku akademickim 1919/1920, otrzymawszy na nowo utworzonym Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu stanowisko płatnego docenta (płatna docentura należała wówczas do wyjątków) z obowiązkiem habilitacji. Już w roku następnym uzyskał stanowisko profesora i objął Katedrę Historii Literatury Polskiej Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.

Pobyt na uczelni macierzystej Adama Mickiewicza okazał się badawczo bardzo owocny. Tam powstały książki *Głosy sprzed wieku. Szkice z dziejów procesu filomackiego* (1924), *Z dawnego Wilna. Szkice obyczajowe i literackie* (1929) oraz należące do kolekcji Biblioteki Narodowej, przez całe późniejsze życie edytora dopełniane, wydanie *Pana Tadeusza* (1925). Bez wileńsko-nowogródzkich doświadczeń naukowych i krajoznawczych nie uzyskałaby znanego nam kształtu także monografia tego Mickiewiczowskiego arcypoematu (*„Pan Tadeusz". Wzrost, wielkość i sława*), ogłoszona w stulecie pierwszej edycji paryskiej.

W Wilnie dostąpił Pigoń godności rektorskiej, stając się jednym z następców Piotra Skargi i Jana Śniadeckiego; jego kadencja przypadła na lata 1928/1929. Akademii wileńskiej i miastu wywdzięczył się profesor m.in. żywą działalnością w tamtejszym oddziale Związku Literatów Polskich (to on zainicjował spotkania w Celi Konrada, które w ostatnich latach przywrócono) oraz pracą redakcyjną nad dwutomową *Księgą pamiątkową ku uczczeniu CCCL rocznicy założenia i X wskrzeszenia Uniwersytetu Wileńskiego* (1929).

Okres wileński w biografii naukowej Stanisława Pigonia dobiega końca w roku akademickim 1930/1931. Wiosną podejmuje uczony obowiązki na polonistyce krakowskiej. W tym miejscu podejmuję właściwy wątek tej opowieści. „W tym miejscu", ale nie „z tąż datą". Trzeba skłonić czas, by odwróciwszy lica – cofnął się znacznie głębiej.

II

Dokument autobiograficzny *Z Komborni w świat* zawiera informację, że z książką naukową – a pośrednio i z uniwersytetem – zetknął się Pigoń jeszcze w gimnazjum jasielskim. Na lekcji literatury padły nazwiska Jana Baudouina de Courtenay i Aleksandra Brücknera, należące, jak wyjaśnił nauczyciel, „do ludzi najzasłużeńszych w nauce polskiej”[4]. Pierwszy z wymienionych, światowej sławy językoznawca (1845-1929), był przez czas pewien związany z Uniwersytetem Jagiellońskim, gdzie w latach 1893-1900 wykładał językoznawstwo porównawcze (przypomnijmy: Pigoń kształcił się w Jaśle od 1898 do 1906 roku). Łatwiej osiągalne i bardziej przystępne okazały się dzieła tego drugiego: w ósmej klasie gimnazjalnej Pigoń poczuł się „brücknerzystą zabitym”. Nie mógł wówczas oczywiście wiedzieć, że ten znakomity i wszechstronny slawista, profesor Uniwersytetu w Berlinie, do krakowskiej szkoły filologicznej odnosił się z niechęcią, czego doświadczał szczególnie następca Baudouina de Courtenay na katedrze, profesor filologii słowiańskiej, a od roku 1920 języka polskiego, Jan Łoś. Jasielskiego gimnazjalistę zafascynowały prace staropolskie Brücknera. Staropolszczyzna okazała się także pierwszą naukową pasją Pigonia w okresie studiów. I chociaż później na plan pierwszy wysunął się romantyzm, zainteresowanie dla literatury i kultury dawnej Polski pozostało stałym składnikiem naukowej i dydaktycznej działalności profesora[5].

Swe studia uniwersyteckie, naznaczone wymuszoną samodzielnością intelektualną i nieustającą troską o środki materialne, opisał uczony ze znaczną dokładnością w cytowanych już wspomnieniach młodości (rozdz. IV i V – *W uniwersytecie: lata błądzenia* i *W uniwersytecie: lata nauki*). Swobodny tryb narracji, służącej w tych rozdziałach raczej rekonstrukcji autobiograficznej niż relacji pamiętnikarskiej, skłania do kilku uwydatnień i dopowiedzeń.

Nawet w owych „latach błądzenia”, a może przede wszystkim w tych latach, student Stanisław Pigoń zetknął się z uczonymi wielkiej miary. Piękny to poczet: językoznawcy Jan Rozwadowski i Jan Łoś, filologowie klasyczni Kazimierz Morawski i Leon Stembach, germanista Wilhelm Creizenach, historyk filozofii Maurycy Straszewski, slawista i filozof Marian Zdziechowski, a wreszcie historycy literatury: najwyższej miary uczeni Stanisław Tarnowski i Ignacy Chrzanowski

---

4 S. Pigoń, Z *Komborni* w *świat*. *Wspomnienia młodości*, oprac. C. Kłak, Warszawa 1984, s. 190.

5 Zob. J. Okoń, *Pigoniowe spotkania ze staropolszczyzną*, [w:] *Stanisław Pigoń. Człowiek...*, s. 195-206.

oraz polonista o dorobku nieco mniej uznanym, lecz przez studenta z Komborni ceniony jako nauczyciel – Stanisław Windakiewicz.

Profesorowie uniwersyteccy stawiali wówczas studentom zazwyczaj bardzo wysokie wymagania. Proces dydaktyczny nie polegał na stopniowym wprowadzaniu w problemy danej dziedziny wiedzy, a niższe wtajemniczenia młodzież musiała odbywać na ogół samodzielnie, pokonując dodatkowo przeciwności wynikające z niedostępności podręczników i źródeł – nierzadko obcojęzycznych. Dodajmy, że bibliotekę w tzw. podówczas Seminarium Historii Literatury Polskiej UJ założył dopiero prof. Chrzanowski, stopniowo tworzyły się też księgozbiory należące do naukowych kół studenckich[6].

Pigoń uzyskał ostatecznie dyplom polonisty (specjalność główna) oraz germanisty i filologa klasycznego, toteż jako profesor szkół średnich mógł nauczać literatury polskiej oraz języków niemieckiego i łacińskiego. Drogę do tych umiejętności przebył w niemałym stopniu o własnych siłach, nie mając ani tak wyrazistej metody studiowania, jaką od początku obrał o pięć lat młodszy Wacław Borowy, ani takiego intelektualnego przewodnika, jakiego niektórzy słuchacze znaleźli w osobie prof. Windakiewicza. Mistrza i przyjaciela – raczej przyjaciela niż mistrza – zyskał Pigoń już u progu pełnej samodzielności intelektualnej. Z głęboką wdzięcznością wspominał go w przemówieniu na uroczystości odnowienia doktoratu, streszczając krótko myśli o „swoim profesorze", przewijające się przez rozmaite pisma autobiograficzne Pigonia: „Przyszedł profesor Chrzanowski i ten dokończył moje formowanie i – powiedzmy – w charakterze niewątpliwie, i w nauce"[7].

O braku wsparcia intelektualnego w okresie studiowania mówi Pigoń w swych wspomnieniach nie bez żalu, którego upływ czasu zatrzeć nie zdołał. Ale z perspektywy lat widzi też uczony wielkie korzyści, wynikające z narzuconej studentom zasady wolnego i samodzielnego studiowania: „[...] forytowała ona krystalizację upodobań i swobodny rozwój uzdolnień specjalnych. Student zdolny, sumienny, świadomy, czego chce, sam w dużym stopniu gospodarował swoim czasem, zestawiał zajęcia tak, żeby się przygotować planowo, bez niepotrzebnych obciążeń, bez zbytecznych dywagacji do działalności, którą uznał za swe właściwe powołanie"[8].

---

6 Zob. J. Spytkowski, *Studium Historii Literatury Polskiej w Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1910-1945*, [w:] *Dzieje Katedry...*, s. 220-224.

7 Zob. *Przemówienie prof. Stanisława Pigonia...*, s. 367.

8 S. Pigoń, *Z Komborni w świat...*, s. 207.

Bibliografia

Adama Mickiewicza wspomnienia i myśli, zebrał i oprac. S. Pigoń, Warszawa 1958.

Antologia literatury sowiźrzalskiej XVI i XVII wieku, oprac. S. Grzeszczuk, Wrocław 1966, BN, seria I, nr 186.

Bełza W., *Kronika potoczna i anegdotyczna z życia Adama Mickiewicza*, Lwów 1884.

Bielak F., *Inicjator Towarzystwa Opieki nad Młodzieżą Chłopską*, [w:] *Stanisław Pigoń. Człowiek i dzieło*, red. H. Markiewicz, M. Rydlowa, T. Ulewicz, Kraków 1972, s. 378-384.

Billip W., *Mickiewicz w oczach współczesnych. Dzieje recepcji na ziemiach polskich w latach 1818-1830. Antologia*, Wrocław 1962.

Borowy W., *O poezji Mickiewicza*, przygot. Z. Stefanowska, A. Paluchowski, Lublin 1999.

Brodziński K., *Wybór poezji*, wybór i oprac. G. Zając, Kraków 2003.

Burek T., *Powieść utajona*, [w:] tegoż, *Żadnych marzeń*, Londyn 1987, s. 145-156.

Bystroń J.S., *Etnografia Polski*, Warszawa 1947.

Bystroń J.S., *Tematy, które mi odradzano. Pisma etnograficzne rozproszone*, wybór i oprac. L. Stomma, Warszawa 1980.

Chrzanowski I., *Za co powinniśmy kochać „Pana Tadeusza"? Odczyt popularny, wygłoszony w Warszawie, w Uniwersytecie Ludowym Polskiej Macierzy Szkolnej w roku 1907*, Warszawa b.r.w.

Czernik S., *Poezja chłopów polskich. Pieśń ludowa w okresie pańszczyźnianym*, Warszawa 1951.

Dąbrowski S., *Pamiętnik Stanisława Pigonia. Wstępna charakterystyka*, [w:] *Stanisław Pigoń. Człowiek i dzieło*, red. H. Markiewicz, M. Rydlowa, T. Ulewicz, Kraków 1972, s. 77-114.

Dąbrowski S., *Wspominkowy cykl sachsenhausenowski Stanisława Pigonia*, „Pamiętnik Literacki" R. 81, 1990, nr 1, s. 107-117.

Demby S., *Bibliografia pism Zygmunta Glogera*, [w:] *Zygmunt Gloger – badacz przeszłości ziemi ojczystej*, red. J. Babicz, A. Kutrzeba-Pojnarowa, oprac. H. Horodyska, Warszawa 1978, s. 99-139.

Dopart B., *Czem był „Pan Tadeusz" dla Polaków w dobie niewoli* [posłowie], [w:] *W świecie „Pana Tadeusza"*, oprac. W. Walecki przy współudz. A. Waleckiej, Kraków 1999, s. 71-88.

Dopart B., *Mickiewicz wciąż pisze! [ekspertyza nowo odkrytego listu Adama Mickiewicza]*, „Gazeta Polska" 2009, nr 11, s. 20-21.

Dopart B., *„Pan Tadeusz" Adama Mickiewicza – o wielopłaszczyznowości poematu uniwersalnego*, [w:] tegoż, *Romantyzm polski. Pluralizm prądów i synkretyzm dzieła*, Kraków 1999, s. 86-114.

Dopart B., *„Pan Tadeusz" do użytku szkolnego i powszechnego. (Kilka myśli o edycjach popularnych Stanisława Pigonia, Konrada Górskiego i Zofii Stefanowskiej)*, [w:] *Profesor z Komborni. Stanisław Pigoń w czterdziestą rocznicę śmierci*, red. K. Fiołek, Kraków 2010, s. 208-220.

Dopart B., *Piętno buntu metafizycznego. Z symboliki III cz. „Dziadów"*, [w:] tegoż, *Poemat profetyczny. O „Dziadach" drezdeńskich Adama Mickiewicza*, Kraków 2002, s. 145-162.

Dopart B., *Polski romantyzm i wiek XIX. Zarysy, rekonesanse*, Kraków 2013.

Dopart B., *Stanisław Pigoń jako wydawca dzieł wielkich humanistów*, [w:] *Profesor z Komborni. Stanisław Pigoń w czterdziestą rocznicę śmierci*, red. K. Fiołek, Kraków 2010, s. 221-226.

Dopart B., *Stanisław Pigoń – pisarz*, [w:] *Podkarpackie spotkania. Literatura – Język – Kultura*, t. 1: *Ziemia krośnieńska w kulturze polskiej*, red. H. Kurek, F. Tereszkiewicz, Kraków 1996.

Dopart B., *Ziemia krośnieńska Stanisława Pigonia. Motywy regionalne i dziedzictwo etosowe*, [w:] *Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa imienia Stanisława Pigonia w Krośnie 1999-2014*, red. J. Jagiełło-Kuczała, J. Kułakowska-Lis, F. Tereszkiewicz, Krosno 2014, s. 138-145.

Dopart B., *Zygmunta Glogera Rok polski w życiu, twórczości i pieśni*, [w:] *Zygmunt Gloger. Pisarz, myśliciel, uczony. Studia*, red. J. Leończuk, J. Ławski, Ł. Zabielski, Białystok 2016, s. 53-65.

Dopart B., *Żak, uczony, siewca wiedzy. Stanisław Pigoń na Uniwersytecie Jagiellońskim*, [w:] *Podkarpackie spotkania. Literatura – Język – Kultura*, t. 2: *Inteligencja południowo-wschodnich ziem polskich*, red. H. Kurek, F. Tereszkiewicz, Kraków 1998.

Dybiec J., *Nie tylko szablą. Nauka i kultura polska w walce o utrzymanie tożsamości narodowej 1795-1918*, Kraków 2004.

Dzieje inteligencji polskiej do roku 1918, red. J. Jedlicki, t. 2: J. Jedlicki, *Błędne koło 1832-1864*, Warszawa 2008.

Dzieje Katedry Historii Literatury Polskiej w Uniwersytecie Jagiellońskim. Zarys monograficzny. Księga zbiorowa, red. T. Ulewicz, oprac. M. Chamcówna i in., Kraków 1966.

Elzenberg H., *Wielkość i my (Z powodu dyskusji o Mickiewiczu)*, „Droga" 1929, nr 6, s. 573-578.

Fornalczyk F., *Przypisani tej ziemi. Szkice o prozie Stanisława Piętaka, Tadeusza Nowaka, Juliana Kawalca, Ernesta Brylla*, Poznań 1968.

Gawełek F., *Bibliografia ludoznawstwa polskiego*, Kraków 1914.

Gloger Z., *Gody weselne. 394 pieśni i śpiewek weselnych polskich, z ust ludu i źródeł etnograficznych drukowanych*, Warszawa 1880.

Summary

Essays on Pigoń

The monograph *Essays on Pigoń* [*Szkice pigoniowskie*] is divided into two parts. The first part is titled *A Man of Knowledge and University* [*Człowiek nauki i uniwersytetu*] and focuses on texts related to the academic biography of Stanisław Pigoń and his research endeavors, primarily in the field of Mickiewiczian studies. The article *Student, Scholar, Spreader of Knowledge. Stanisław Pigoń at the Jagiellonian University* [*Żak, uczony, siewca wiedzy. Stanisław Pigoń na Uniwersytecie Jagiellońskim*] explores Pigoń's philological studies and research work at the Jagiellonian University, particularly through his autobiographical records (*Z Komborni w świat* [From Kombornia into the Wide World], *Z przędziwa pamięci* [From the Spindle of Memory]). The article *The Writer Stanisław Pigoń* [*Stanisław Pigoń pisarz*] is part of a series of works addressing the style and composition of the scholar's academic, documentary, and essayistic writings. It deals with Pigoń's literary art and important themes and sources of his writing.

The essay *Stanisław Pigoń's Struggle with 'Dziady'* [*Stanisława Pigonia zmagania z 'Dziadami'*] provides a modest summary of his long interpretative and editorial efforts regarding various parts of Mickiewicz's poem. Pigoń's significant research contributions include insights into the genesis of *Part II of Dziady* and the genetic reconstruction and editing of *Part I*. The scholar's later years saw some less fortunate and convincing interpretative hypotheses concerning *Part III of Dziady*. The next article focuses on Pigoń's edition of Mickiewicz's *Pan Tadeusz* in the Biblioteka Narodowa (National Library) collection. This edition, repeatedly published since 1925, provided the first canonical version of the poem's text, a brief introductory monograph, and excellent explanations continually enriched by Pigoń. This scholarly work "for educational and general use" was compared with popular editions of *Pan Tadeusz* prepared by Zofia Stefanowska and Konrad Górski. *Stanisław Pigoń as the Editor of Works by Great Humanists* [*Stanisław Pigoń jako wydawca dzieł wielkich humanistów*] is an essay portraying the scholar as the editor of historical-literary and historiographical works by Konstanty Maria Górski, Stanisław Tarnowski, Ludwik Janowski, Ignacy Chrzanowski, Stefan Kołaczkowski, and

Joachim Lelewel. The article *Stanisław Pigoń on Mickiewicz – Man and Creator* [*Stanisław Pigoń o Mickiewiczu – człowieku i twórcy*] discusses Pigoń's essays on the creative process and personality of Mickiewicz as a writer, as well as the life experiences and attitude of the great poet. The scholar's profound understanding of the creative method of the author of *Pan Tadeusz* is primarily due to his interaction with Mickiewicz's manuscripts. Pigoń demonstrates deep empathy towards the tragic, in his opinion, existential experience of the poet. The essay *Stanisław Pigoń's Krosno Land. Regional Motifs and Ethos Heritage* [*Ziemia krośnieńska Stanisława Pigonia. Motywy regionalne i dziedzictwo etosowe*] deals with Professor Pigoń's ties with Kombornia, his home village, and regional motifs in his memoirs and studies on Aleksander Fredro.

The second part of the monograph is titled *Among the Fields of Pigoń's Research Issues* [*Wśród dziedzin Pigoniowskiej problematyki badawczej*]. These fields include textology, studies on folk culture and "more recent folk literature," regional studies, and the history of the history of literature. The essay *Mickiewicz Continues to Write!* [*Mickiewicz wciąż pisze!*] is the result of an expertise on an unknown letter from the poet to Jules Michelet, a historian and lecturer at the Collège de France (the expertise included the verification of the author's identity). The article *Zygmunt Gloger's 'Polish Year in Life, Work, and Song'* [*Zygmunta Glogera "Rok polski w życiu, twórczości i pieśni"*] discusses Gloger's well-known anthology on the Polish traditional year from a folkloristic perspective. *Peasant Poet and Activist. The literary legacy of Jan Myjak* [*Chłopski poeta – ludowiec. O dorobku wierszopisarskim Jana Myjaka*] provides a general overview of the folk poet's literary work, considering the criteria developed by Pigoń as an expert in the so-called "more recent folk literature." The text on the anthology *Poems from the Rzeszów Region* [*Wiersze z Rzeszowskiego*] discusses a poem collection that projects the formation, in terms of territory and identity, of a new regional structure: the Rzeszów region. The article *Great Themes of the Krakow Faculty of Polish Studies* [*Wielkie tematy polonistyki krakowskiej*] covers a century of the history of Polish philology at the Jagiellonian University (1847/48-1948) and refers to Stanisław Pigoń's works in the field of the historiography of the history of literature. The selection of topics and the arrangement of texts make the second part complementary to the first part.

Keywords: Stanisław Pigoń, university, Polish philology, literary art, history of literature, Adam Mickiewicz, folk culture, written ("more recent") folk literature, editing, regionalism

Niniejsza książka zaczęła się kształtować przed wieloma laty, dzięki pamiętnym konferencjom polonistycznym w Krośnie. Publikacja przybrała postać zbioru szkiców o Stanisławie Pigoniu jako człowieku uniwersytetu i pisarzu, przede wszystkim zaś – mickiewiczologu, interpretatorze arcydzieł poety i znawcy jego biografii. Druga część tomu to cykl pięciu prac pozostających w obrębie problematyki naukowej szczególnie bliskiej temu uczonemu. Opracowania stanowią pendant wobec dorobku Pigonia z zakresu biografistyki i edytorstwa mickiewiczowskiego, wiedzy o kulturze tradycyjnej i o piśmiennej literaturze ludowej, problematyki regionalnej, wreszcie – z dziedziny historii literatury i polonistyki uniwersyteckiej. Jak się wydaje, trudno o bardziej przekonujący dowód, że dorobek naukowy Pigonia pozostaje żywy i inspirujący.

(ze *Słowa wstępnego*)

Szkice pigoniowskie (zbiór studiów Bogusława Doparta) obejmują różnorodne teksty, ale scala je osobowość i styl uprawiania nauki przez Autora: to są prace mocno osadzone w materiałach źródłowych i w literaturze przedmiotu. Świadczą o tym bogate przypisy, często zawierające nie tylko dane bibliograficzne, ale także uzupełnienia tekstowe do głównego wywodu. Trzon stanowią oczywiście rozprawy o Stanisławie Pigoniu i jego pisarstwie, ale dodano też kilka szkiców pośrednio związanych z Profesorem z Komborni (...). Wypada się cieszyć, że rozproszone w różnych miejscach pigoniowskie studia Bogusława Doparta zostały zebrane w jednej publikacji.

(z recenzji prof. dr. hab. Janusza S. Gruchały)

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

https://akademicka.pl

ISBN 978-83-8138-175-8

9 788381 381758